Rezolucija Parlamentarne skupštine Euronesta o rješavanju pitanja neformalnog i neprijavljenog rada i jačanju socijalne sigurnosti zaposlenika u državama članicama Europske unije i zemljama Istočnog partnerstva

(2018/C 343/04)

PARLAMENTARNA SKUPŠTINA EURONESTA,

— uzimajući u obzir sporazume o pridruživanju EU-a s Moldovom, Gruzijom i Ukrajinom te Sveobuhvatni i pojačani sporazum o partnerstvu s Armenijom, a posebno ona poglavlja tih sporazuma koja se odnose na trgovinu i održivi razvoj te na zapošljavanje, socijalnu politiku i jednake mogućnosti,

— uzimajući u obzir Ugovor o Europskoj uniji (UEU), a posebno njegovu preambulu i članke 3. i 6.,

— uzimajući u obzir Ugovor o funkcioniranju Europske unije (UFEU), a posebno njegove članke 6., 9., 145., 151., 152., 153., 154., 156., 159. i 168.,

— uzimajući u obzir Povelju Europske unije o temeljnim pravima,

— uzimajući u obzir Europsku konvenciju o ljudskim pravima,

— uzimajući u obzir Europsku socijalnu povelju od 3. svibnja 1996., a posebno njezin dio I., dio II. i članak 3.,

— uzimajući u obzir Europski zakonik o socijalnoj sigurnosti iz 1964. i izmjene toga zakonika iz 1990.,

— uzimajući u obzir Uredbu (EZ) br. 883/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti ([1]) i Europsku konvenciju o socijalnoj sigurnosti (ETS br. 078),

— uzimajući u obzir proglašenje europskog stupa socijalnih prava u studenom 2017. i Rezoluciju Europskog parlamenta od 19. siječnja 2017. o europskom stupu socijalnih prava ([2]),

— uzimajući u obzir konvencije i preporuke Međunarodne organizacije rada (MOR) br. 81, 102, 129, 155, 187, 197, 202 i 204 te njezin Program za dostojanstven rad,

— uzimajući u obzir zajedničku izjavu sa sastanka na vrhu Istočnog partnerstva 24. studenog 2017. u Bruxellesu, 20 ciljeva Istočnog partnerstva za 2020. te izmijenjenu strukturu Partnerstva priloženu toj izjavi,

A. budući da u skladu s člankom 3. UEU-a Europska unija radi na održivom razvoju Europe s ciljem pune zaposlenosti i društvenog napretka te visoke razine zaštite i poboljšanja kvalitete okoliša; budući da je EU Europski stup socijalnih prava istaknuo kao odgovor na sve veće izazove u području socijalne sigurnosti i zaštite građana EU-a; budući da postoji socijalna pravna stečevina EU-a koja se temelji na raznim nacionalnim i međunarodnim pravnim instrumentima, kao i instrumentima na razini EU-a, posebno konvencijama MOR-a i Vijeća Europe, kojima su najčešće obuhvaćena prava povezana s ugovorima o radu, radnim uvjetima ili pristupom socijalnoj skrbi;

B. budući da su u Povelji Europske unije o temeljnim pravima utvrđena prava koja su posebno bitna za radnike koji se kreću unutar EU-u ili dolaze u EU, među kojima posebno pravo na ljudsko dostojanstvo (članak 1.), zabrana ropstva i prisilnog rada (članak 5.), sloboda izbora zanimanja i pravo na rad (članak 15.), nediskriminacija (članak 21.), pravo radnika na informiranje i savjetovanje u poduzeću (članak 27.), pravo na kolektivno pregovaranje i djelovanje (članak 28.), pravo na pristup službama za posredovanje pri zapošljavanju (članak 29.), zaštita u slučaju neopravdanog otkaza (članak 30.), pošteni i pravični radni uvjeti (članak 31.), zabrana rada djece i zaštita mladih pri radu (članak 32.), socijalna sigurnost i socijalna pomoć (članak 34.), pravo na zdravstvenu zaštitu (članak 35.) i pravo na djelotvoran pravni lijek i na pošteno suđenje (članak 47.);

C. budući da ne postoji obvezujući mehanizam za prekograničnu suradnju relevantnih tijela država članica EU-a u svrhu rješavanja pitanja neprijavljenog rada; budući da je u svibnju 2016. osnovana Europska platforma za rješavanje neprijavljenog rada (platforma UDW) u cilju razmjene najboljih praksi i informacija o tom pitanju te poticanja suradnje među državama članicama;

([1]) SL L 166, 30.4.2004., str. 1.
([2]) Usvojeni tekstovi, P8_TA(2017)0010.

D. budući da je Komisija predložila novu direktivu o transparentnim i predvidivim radnim uvjetima;

E. budući da je Komisija predstavila prijedlog preporuke Vijeća o pristupu radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti;

F. budući da je Komisija najavila osnivanje Europskog nadzornog tijela za rad kako bi se zajamčila provedba pravila EU-a o mobilnosti radne snage; budući da je Komisija također najavila planove za uvođenje europskog broja socijalnog osiguranja;

G. budući da europska politika susjedstva, a posebno detaljna i sveobuhvatna područja slobodne trgovine (DCFTA) s Gruzijom, Republikom Moldovom i Ukrajinom, i režim putovanja bez viza, ima dalekosežne posljedice na tržište rada i socijalne uvjete zaposlenika i u državama članicama EU-a i zemljama Istočnog partnerstva; budući da prekogranično poslovanje zahtijeva suradnju među nacionalnim tijelima za nadzor rada i provedbu zakona o radu, kako bi se zajamčila provedba postojećeg zakonodavstva;

H. budući da su zbog nezaposlenosti, korupcije i lošeg upravljanje te nasilnih sukoba u susjedstvu EU-a građani prisiljeni napustiti svoje domove i pronaći posao tamo gdje mogu, uključujući u inozemstvu; budući da postoji veća vjerojatnost da će izbjeglice i imigranti postati neprijavljeni radnici bez socijalne zaštite i budući da se njih često zapošljava kao nekvalificirane radnike; budući da izbjeglice i migranti, a posebno žene među njima, čine najugroženije skupine na tržištu rada i općenito u društvu;

I. budući da socijalne posljedice globalne financijske i gospodarske krize i procesa pretvorbe u državama članicama EU-a i zemljama Istočnog partnerstva imaju dalekosežne posljedice, od nezaposlenosti mladih i dugotrajne nezaposlenosti do sve veće nejednakosti i siromaštva; budući da je takav razvoj događaja, koji je često nusproizvod mjera štednje, rezultirao nizom promjena u sustavima socijalne sigurnosti država članica EU-a i susjednih zemalja koje su pak dovele do nižih standarda, među ostalim u područjima zdravstvene skrbi i mirovina; budući da su reforme zakona o radu dovele do deregulacije i liberalizacije, ali da pritom nije smanjeno neformalno gospodarstvo;

J. budući da neprijavljeni rad često ima prekograničnu dimenziju; budući da se priroda neprijavljenog rada može razlikovati od zemlje do zemlje, ovisno o gospodarskom, administrativnom i društvenom kontekstu; budući da se nacionalno zakonodavstvo o neprijavljenom radu i definicije koje se koriste na nacionalnoj razini također razlikuju od zemlje do zemlje; budući da bi stoga mjere za rješavanje neprijavljenog rada trebale biti osmišljene tako da se vodi računa o tim razlikama;

K. budući da je mogućnost pronalaženja neprijavljenog posla ključan faktor privlačnosti kojim se potiče nezakonita imigracija; budući da se osobama s neregularnim ili nereguliranim boravištem, koje obično nisu u sustavima socijalne sigurnosti, često nudi neprijavljeni rad pod uvjetima koji su socijalno neprihvatljivi i kojima se krše propisi o zaštiti zdravlja i sigurnosti i kolektivni ugovori na nacionalnoj razini;

L. budući da se tržišta rada i društva stalno razvijaju i u državama članicama EU-a i u zemljama Istočnog partnerstva, povezano sa znatnim izazovima koji proizlaze iz digitalne revolucije, promjena obrazaca rada i demografskih kretanja, što dovodi do novih izazova, ali i prilika, na tržištima rada;

M. budući da, unatoč činjenici da se teški oblici iskorištavanja radne snage smatraju kaznenim djelom prema zakonodavstvu EU-a i država članica, postoje slučajevi u kojima se iskorištavanje u kućanskim poslovima, primjerice za poslove čišćenja i skrbi za djecu ili starije osobe, tolerira;

Opće primjedbe

1. naglašava da borba protiv neprijavljenog rada i mjere kojima se jamči socijalna sigurnost predstavljaju ozbiljan zajednički izazov za države članice EU-a i zemlje Istočnog partnerstva te bi stoga oni trebali postati predmetom zajedničkih napora i suradnje;

2. svjestan je da neprijavljeni rad predstavlja složen i zahtjevan izazov, posebno za države koje su suočene s teškim socioekonomskim okolnostima poput visoke nezaposlenosti, raširenog siromaštva i socijalne isključenosti, lošeg poslovnog okruženja i manjka fiskalnog manevarskog prostora; ističe, međutim, da neprijavljeni rad općenito ima ozbiljne posljedice za društva, među kojima su izgubljeni prihodi za nacionalna porezna tijela, narušavanje sustava financiranja i pružanja socijalne skrbi, nesigurni uvjeti rada i sistemski rizici povezani s kršenjem temeljnih prava, nedostatno kolektivno zastupanje i nepošteno tržišno natjecanje među poduzećima; naglašava, stoga, da su za pospješivanje prelaska s neformalnog na formalno gospodarstvo potrebne usklađene i integrirane nacionalne strategije i međunarodna suradnja;

3. stoga izražava žaljenje zbog činjenice da složena, međusobno povezana pitanja neprijavljenog rada, prelaska s neformalnih na formalne sustave gospodarstva i rada te socijalne sigurnosti radnika dosad nisu bila u fokusu politike Istočnog partnerstva;

4. ukazuje na činjenicu da javna uprava i pravosudni sustav u koje građani mogu imati povjerenje odvraćaju od neprijavljenog rada; naglašava, stoga, da su za prelazak s neformalnog na formalno gospodarstvo od ključne važnosti vladavina prava, dobro upravljanje i iskorjenjivanje korupcije;

5. izražava zabrinutost zbog stope nezaposlenosti mladih i broja mladih koji nisu zaposleni, ne obrazuju se i ne osposobljavaju (NEET) u EU-u i zemljama Istočnog partnerstva, ali i razine do koje su mladi zastupljeni u sivoj ekonomiji; naglašava da su mladi ti koji kulturnu, gospodarsku i socijalnu baštinu država prenose u budućnost te da bi stoga sada prioritet trebalo dati stvaranju radnih mjesta za mlade i mjerama kojima se neprijavljeni radnici potiču na prelazak u službenu ekonomiju; naglašava da bi kroz sljedeći višegodišnji financijski okvir (VFO) i sljednik Europskog instrumenta za susjedstvo (ENI) trebalo pružiti veću potporu zapošljavanju mladih u službenoj ekonomiji, primjenom dobrih praksi razvijenih u okviru Inicijative za zapošljavanje mladih;

6. potiče razvoj sustava kroz koji bi se kvalifikacije stečene u zemljama Istočnog partnerstva priznavale u EU-u;

7. ponovno ističe važnost politika nulte tolerancije u javnoj nabavi i zajmovima koje pružaju međunarodne financijske institucije (Svjetska banka, Međunarodna financijska korporacija, Europska banka za obnovu i razvoj i Europska investicijska banka) u pogledu neprijavljenog rada, što se odnosi i na podizvođače i lance opskrbe;

Kratkoročne mjere

8. poziva države članice EU-a i zemlje Istočnog partnerstva da povećaju razinu svijesti u javnosti o tome da je potrebno hitno djelovati i pojačati napore u pogledu rješavanja pitanja neprijavljenog rada, među ostalim kampanjama za podizanje svijesti u javnosti koje bi se provodile u suradnji sa socijalnim partnerima; poziva Komisiju da državama članicama EU-a i zemljama Istočnog partnerstva pruži potporu kako bi se zajamčilo djelotvorno pružanje informacija o posljedicama neprijavljenog rada za radnike, poduzeća i društvo u cjelini te o pravima radnika koja proizlaze iz međunarodnih radnih standarda utvrđenih konvencijama Međunarodne organizacije rada, među kojima su i postupci za podnošenje pritužbi i žalbi; ističe da je potrebno povećati svijest u javnosti o činjenici da su osobe koje rade neprijavljeno potencijalno izloženo teškom iskorištavanju i promicati klimu nulte tolerancije na iskorištavanje tih radnika, što se odnosi i na njihovo iskorištavanje u privatnim kućanstvima;

9. potiče države članice EU-a i zemlje Istočnog partnerstva koje to još nisu učinile da ratificiraju relevantne konvencije i preporuke MOR-a i promiču njihovu primjenu u praksi, uključujući konvencije i preporuke br. 94 (klauzule o radu (javna nabava)), br. 102 (socijalna sigurnost (minimalni standardi)), br. 144 (trostrano savjetovanje), br. 155. (sigurnost i zdravlje na radu) i priloženi protokol iz 2002., br. 167 (sigurnost i zdravlje u građevini), br. 177 (kućanski poslovi), br. 184 (sigurnost i zdravlje u poljoprivredi), br. 187 (promicanje okvira za sigurnost i zdravlje na radnom mjestu), br. 189 (radnici u kućanstvu), br. 202 (minimalne razine socijalne zaštite), br. 204 (prijelaz s neformalnog na formalno gospodarstvo) i br. 205 (zapošljavanje i dostojanstveni rad za mir i otpornost);

10. stajališta je da bi u bilateralnim sporazumima između EU-a i zemalja Istočnog partnerstva znatno veći naglasak trebalo staviti na provedbu odredbi iz poglavlja koja se odnose na „trgovinu i održivi razvoj” i „zapošljavanje, socijalnu politiku i jednake mogućnosti”; Poziva Komisiju da u okviru godišnjih izvješća o provedbi pruži iscrpne informacije o provedbi relevantnih odredbi sporazuma o pridruživanju/detaljnih i sveobuhvatnih sporazuma o slobodnoj trgovini s Moldovom, Gruzijom i Ukrajinom, kao i o napretku ostvarenom u provedbi Sveobuhvatnog i pojačanog sporazuma o partnerstvu s Armenijom nakon njegove ratifikacije;

11. poziva na to da se u okviru multilateralne strukture Istočnog partnerstva uspostavi mehanizam za institucionalnu suradnju namijenjen suzbijanju neprijavljenog rada; preporučuje da se u okviru Glavne uprave za zapošljavanje, socijalna pitanja i uključivost uspostavi multilateralna (pod)platforma koja bi tijelima Istočnog partnerstva, među kojima i platformi 2, mogla pružati podatke o društvenim i radnim aspektima trgovinske i gospodarske suradnje;

12. stajališta je da bi se, slijedeći primjer platforme UDW, mogao uspostaviti mehanizam za razmjenu najboljih praksi i poboljšano prikupljanje podataka; ističe da bi se takvim mehanizmom trebao pružiti okvir za procjenu čimbenika, značajki, uzroka i okolnosti povezanih s neformalnim i neprijavljenim radom i lošim uvjetima rada u nacionalnom i prekograničnom kontekstu i za razmjenu najboljih praksi u pogledu poboljšanja socijalne sigurnost radnika i promicanja dostojanstvenih uvjeta rada i socijalne zaštite za sve;

13. poziva države članice i zemlje Istočnog partnerstva da sklope bilateralne sporazume o razmjeni podataka i administrativnoj suradnji u pogledu prekograničnog neprijavljenog rada; naglašava da je potrebno razviti praktične alate za borbu protiv organiziranih oblika i mreža prekograničnog neprijavljenog rada;

14. pozdravlja usvajanje europskog stupa socijalnih prava; poziva države članice EU-a i zemlje Istočnog partnerstva da na svojem sljedećem sastanku na visokoj razini održe raspravu o tome kako prilagoditi politiku Istočnog partnerstva s obzirom na europski stup socijalnih prava i razviti zajednički okvir za analizu provedbe temeljnih socijalnih prava na temelju 20 načela iz europskog stupa socijalnih prava i ljestvice socijalnih pokazatelja, s dugoročnim ciljem da zemlje Istočnog partnerstva poštuju tih 20 načela;

15. stajališta je da bi se kroz platformu UDW moglo doprinijeti poboljšanoj suradnji, povezivanjem stručnjaka iz zemalja EU-a i Istočnog partnerstva; poziva EU da razmotri mehanizam kojim bi se zemljama izvan EU-a omogućilo da sudjeluju u radu platforme UDW i od nje ostvare korist;

16. poziva na to da se u zemljama Istočnog partnerstva pokrenu programi za promicanje zapošljavanja i dostojanstvenih uvjeta rada;

17. naglašava da inspekcije rada imaju važnu ulogu u zaštiti prava zaposlenika, time što jamče zdravlje i sigurnost na radnom mjestu, vode borbu protiv nesigurnih uvjeta rada, sprečavaju kršenja pravila o zaštiti na radu i promiču pravedan i društveno odgovoran gospodarski rast jer se brinu o tome da se plaće stvarno isplaćuju a socijalna davanja uplaćuju, čime se povećavaju prihodi od poreza i uplate u sustave socijalne sigurnosti i jamči pokrivenost radnika u slučajevima bolesti i ozljeda na radu i doprinosi za njihove mirovine; izražava žaljenje zbog toga što su tijela nadležna za inspekciju rada oslabljena ili čak ukinuta zbog mjera štednje i procesa tranzicije; poziva, posebno zemlje Istočnog partnerstva, na to da se zaustavi i preokrene takav razvoj događaja i da se nacionalnim tijelima za inspekciju rada omoguće odgovarajuća sredstva, osoblje i osposobljavanje; poziva Komisiju da pruži potporu prekograničnom osposobljavanju i drugim oblicima suradnje među nacionalnim tijelima nadležnima za inspekciju rada;

18. ističe važnu ulogu koju socijalni partneri u mnogim državama članicama EU-a imaju u borbi protiv neprijavljenog rada; naglašava da je u zemljama Istočnog partnerstva potrebno poboljšati socijalni dijalog i savjetovanja sa socijalnim partnerima kako bi oni bili uključeni u poboljšanje radnih uvjeta, radnih standarda i socijalne zaštite;

19. savjetuje nacionalnim vlastima u državama članicama EU-a da potiču stvaranje domaćih saveza protiv neprijavljenog rada u područjima koja su tim problemom najviše zahvaćena, primjerice u građevini, prijevozu, turizmu i poljoprivredi;

20. ističe važnu uloga sindikata u borbi protiv neprijavljenog rada i zaštiti neprijavljenih radnika jer su sindikati obično prvo tijelo koje ima saznanja o problematičnim ili nezakonitim situacijama, prijevarama i zlouporabama; sa zabrinutošću napominje da se sindikati u državama Istočnog partnerstva suočavaju sa širokim rasponom problema, od ograničenja u pogledu slobode udruživanja i okupljanja do prepreka za vođenje socijalnog dijaloga; poziva države članice EU-a i zemlje Istočnog partnerstva da pruže uvjete potrebne za djelovanje sindikata i pozivaju Europsku komisiju da im u tome nastavi pružati potporu;

21. potiče članove poslovne zajednice u EU-u i zemljama Istočnog partnerstva da posluju društveno odgovorno i bore se protiv neprijavljenog rada, uključujući u lancima opskrbe; podsjeća ih da neprijavljeni rad stvara nepošteno tržišno natjecanje;

22. pozdravlja činjenicu da je u okviru Foruma civilnog društva Istočnog partnerstva osnovana radna skupina 5 o socijalnim i radnim politikama i socijalnom dijalogu; predlaže da ta radna skupina u tekućoj raspravi o suzbijanju neprijavljenog rada pruži vlastiti doprinos u pogledu uloge civilnog društva;

23. poziva EU da dio pomoći zemljama Istočnog partnerstva koja će biti dodijeljena preko financijskih instrumenata VFO-a za razdoblje nakon 2020. namijeni za taj složeni skup pitanja, među ostalim za potporu institucionalnom razvoju sustava inspekcija rada, za jačanje socijalnog dijaloga i kapaciteta socijalnih partnera, uključujući na sektorskoj razini, te za građanski dijalog i, općenito, rad organizacija civilnog društva;

Dugoročne mjere

24. naglašava da bi prijelaz s neformalnog na formalno gospodarstvo trebao biti dio sveobuhvatnije dugoročne strategije za jačanje strukturiranog stvaranja radnih mjesta, poboljšanje kvalitete rada i bolji pristup potporama za zapošljavanje, borbu protiv segmentacije radne snage i borbu protiv korupcije, jamčenje uplate fiskalnih i socijalnih doprinosa, razvoj i širenje opće pokrivenosti socijalnim osiguranjem i minimalnom razinom socijalne zaštite, u skladu s preporukom MOR-a br. 202;

25. naglašava da je iskustvo pokazalo da se jačanjem tijela koja provode usklađenost s postojećim zakonodavstvom i pružanjem poticaja, kao što su programi za oslobađanje od poreza na dohodak i subvencije namijenjene reguliranju radnog statusa, uspješno doprinosi prijelazu s neprijavljenog na prijavljeni rad; poziva države članice EU-a i zemlje Istočnog partnerstva da razviju dugoročni plan s provjerivim kriterijima;

26. potiče zemlje Istočnog partnerstva da razviju nacionalne kapacitete za sprječavanje i rješavanje neprijavljenog rada, uz sudjelovanje velikog broja dionika, među kojima i socijalnih partnera i nevladinih organizacija,

27. naglašava da se privlačnost neprijavljenog rada djelotvorno može smanjiti razvojem transparentnih poreznih sustava i javnih sustava socijalne zaštite koji će biti dostupni i privlačni; poziva države članice EU-a i zemlje Istočnog partnerstva da razviju nacionalne strategije usmjerene na uspostavu sveobuhvatnih sustava socijalne sigurnosti u skladu s preporukom MOR-a br. 202 o minimalnoj razini socijalne zaštite i konvencijom br. 102 o socijalnoj sigurnosti, kako bi se njima pokrile osobe koje rade u neformalnom gospodarstvu i na odgovarajući način riješilo pitanje neprijavljenog rada;

28. potiče države članice EU-a i zemlje Istočnog partnerstva da sklope bilateralne sporazume, posebno u slučajevima onih zemalja koje su zahvaćene emigracijskim i imigracijskim tokovima koji u konačnici dovode do neprijavljenog rada;

29. poziva države članice i zemlje Istočnog partnerstva da razviju zajednički okvir za koordinaciju socijalne sigurnosti, kako bi se zaštitila prava mobilnih radnika na socijalnu sigurnost;

30. nalaže svojim supredsjednicima da ovu Rezoluciju proslijede predsjedniku Europskog parlamenta, Vijeću, Komisiji, potpredsjednici Komisije/Visokoj predstavnici Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku, Europskoj službi za vanjsko djelovanje i vladama i parlamentima država članica i zemalja Istočnog partnerstva.